

Mlčenlivost advokáta jako ochrana klienta.

Ústavní soud vyhověl stížnosti Moniky Forejtové z FPR

1.2.2024 - Pavel Korelus | Západočeská univerzita v Plzni

Ústavní soud vydal 21. listopadu 2023 rozhodnutí vedené pod spisovou značkou IV. ÚS 662/23, které je svým dosahem zásadní nejen pro právnickou profesi, ale obecně pro všechny účastníky soudních řízení.

Ve věci řízení o ústavní stížnosti dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy ČR se soud zabýval rozsahem ochrany advokátní mlčenlivosti, jejímž hlavním účelem je ochrana klienta prostřednictvím důvěrného vztahu mezi advokáty a jejich klienty.

Stěžovatelkou byla doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D., vedoucí katedry ústavního a evropského práva Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni. Při soudním řízení byla dle názoru obecných soudů povinna sdělit o bývalém klientovi údaje, které sdělit nemohla právě s odkazem na povinnost mlčenlivosti advokáta, a na svém postoji setrvala i poté, co jí soud opakovaně udělil nejvyšší možné pokuty.

Ústavní soud následně v citovaném nálezu vyhověl její ústavní stížnosti a podpořil její argumentaci směřující k ochraně klienta právě prostřednictvím advokátní mlčenlivosti. Docentka Forejtová tak nyní může svými nejen pedagogickými, ale i zcela praktickými a osobními zkušenostmi obohatit výuku na Fakultě právnické ZČU, kde dlouhodobě působí.

V čem zmíněný případ spočíval?

Jako advokát v postavení substituta za jiného advokáta, kterého si bývalý klient zvolil, jsem byla v trestní věci tohoto bývalého klienta předvolána trestním soudem v procesním postavení svědkyně. Měla jsem soudu poskytnout výpověď o všech okolnostech spáchání trestného činu, o osobě pachatele a veškerých dalších skutečnostech, např. těch, které jsem se dozvěděla při výslechu klienta na Policii ČR. Svědeckou výpověď jsem však s odkazem na zákaz výslechu dle ust. § 99 odst. 2 tr. řádu a v důsledku trvání zákonné povinnosti mlčenlivosti podle § 21 odst. 1, 3 zákona o advokacii i po skončení trestní obhajoby nemohla poskytnout.

Zdůrazňuji, že naše právo nechápe mlčenlivost jako privilegium advokacie, ale výlučně jako povinnost k ochraně klienta. V opačném případě by hrozilo, že by advokát vždy mohl potenciálně ohrozit svou výpověď klienta, čímž by došlo k popření samotného smyslu advokátní profese, tedy poskytování právní pomoci a hájení zájmů klienta. Soud však na mé výpovědi v procesní pozici svědkyně trval s tím, že jako předvolaná svědkyně jsem povinna vypovídat, a k tomu se mě snažil přinutit i uložením tří pořádkových pokut v celkové výši 130 000 Kč.

Bránila jsem se následně třemi písemnými stížnostmi do usnesení o jejich uložení a žádala jejich zrušení v plném rozsahu. Krajský soud v Praze, který o stížnostech proti prvostupňovým usnesením rozhodoval, výši pokut výrazně snížil ze 130.000 Kč na 3000 Kč. Současně však uvedl, že jejich uložení bylo namístě, a tak i stížnostní soud byl přesvědčen, že bylo třeba prolomit advokátní mlčenlivost. Jelikož dle mého názoru došlo rozhodnutími obecných soudů k porušení ústavnosti, využila jsem i zvláštního prostředku ochrany ústavních práv zakotvených v Listině základních práv a svobod, tedy ústavní stížnost.

Jak stížnost vypadala?

Ústavní stížnost je vždy písemná a musí splňovat všechny nezbytné náležitosti uvedené v zákoně č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu v platném znění. Přestože jsem sama advokátka, zvolila jsem si pro toto řízení u Ústavního soudu právního zástupce, kterým byl doc. JUDr. Vladimír Pelc, Ph.D., mimo jiné absolvent naší Fakulty právnické v Plzni. Společně jsme v textu kvalifikovaně zdůraznili povinnost nás všech advokátů zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, které jsme se dozvěděli při poskytování právního poradenství. Podstatou ústavní stížnosti tak bylo pojmenování protiústavního překročení limitů soudní moci, které mělo za následek narušení principu dělby moci spočívající především v zásahu do principu nezávislosti výkonu advokacie. Tento princip je výslovně vyjádřen v § 3 zákona o advokacii a představuje jeden ze základních stavebních kamenů demokratického právního státu (čl. 1 Ústavy), v němž je respektováno právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny (a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv) a právo na právní pomoc ve smyslu čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Obecné soudy tak dle našeho názoru narušily základní princip dělby moci, překročily ústavněprávní limity, podle nichž lze státní moc uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví (čl. 2 odst. 2 Listiny, čl. 2 odst. 3 Ústavy), přičemž tím zasáhly i do práva podnikat (čl. 26 odst. 1 Listiny) v povolání (advokacie), pro jehož výkon zákon určuje přísné podmínky a stanovuje značnou odpovědnost (čl. 26 odst. 2 Listiny). Současně došlo napadeným postupem obecných soudů k zásahu do výkonu zájmové samosprávy, konkrétně do kompetencí České advokátní komory ve smyslu zákona o advokacii.

Proč je rozhodnutí Ústavního soudu tak významné?

Především v tom, že veřejná moc, a to ani skrze soudy, nesmí nepřipustně narušovat advokátní mlčenlivost, zaručující, že všechny skutečnosti a informace, které si advokát a klient navzájem sdělí, zůstanou důvěrné. Nutno uvést, že ani povinnost mlčenlivosti není absolutní, ale to nebyl náš případ. Uvědomme si, že v opačném případě, tedy pokud bych povinnost mlčenlivost porušila, mohlo by dojít k jinému poškození bývalého klienta. Narušení povinnosti mlčenlivosti se tak soudy nemohou domoci ani ukládáním pořádkových pokut. Bez advokátní mlčenlivosti by totiž výkon profese advokáta prakticky postrádal smysl a právo na právní pomoc, zakotvené v Listině základních práv a svobod, by bylo jen vzletnou frází bez skutečného naplnění.

Zužítujete tuto zkušenost při výuce na Fakultě právnické?

Nález IV. ÚS 662/23 patří podle mého názoru do rodiny stěžejních nálezů Ústavního soudu, které se zabývají spravedlivým procesem. Z pozice vedoucí katedry ústavního a evropského práva a vyučující předmětů jako Státověda, Ústavní právo či Ústavní soudnictví tak mám možnost tuto zkušenost osobně sdílet při přednáškové i seminární výuce. Tento náález je inspirativním zdrojem pro naše studenty v oboru ústavního práva, neboť v sobě obsahuje celou řadu ústavních principů počínaje ochranou člověka v soudním procesu, přes dělbu moci, ochranu zájmové samosprávy, až po utvrzení pravidel pro řádné a spravedlivé řízení před Ústavním soudem. Jsem přesvědčena, že tento náález je významným nástrojem pro pochopení zásad v řízení před soudy a budu s ním pracovat i v rámci své pedagogické činnosti.

<https://info.zcu.cz/clanek.jsp?id=6075>